

2.3. ПІДРУЧНИКИ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ ДЛЯ 5–6 КЛАСІВ: КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ

Відповідно до нової модельної навчальної програми з української літератури підготовлено підручники «Українська література. 5 клас»¹ (автори – Т.О. Яценко, В.І. Пахаренко, О.А. Слижук; гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України», наказ МОН України № 140 від 8 лютого 2022 р.) і «Українська література. 6 клас»² (автори – Т.О. Яценко, В.І. Пахаренко, О.А. Слижук; гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України», наказ МОН України № 254 від 8 березня 2023 р.), Підручники успішно пройшли апробацію в пілотних класах НУШ.

Ознайомитися зі змістом і структурою підручника «Українська література. 5 клас» можна за покликанням: <https://lib.iitta.gov.ua/731725/>, підручника «Українська література. 6 клас» – за покликанням: <https://lib.iitta.gov.ua/736084/>.

В основу їх концепції покладено ідеї особистісно орієнтованого, компетентнісного, діяльнісного та культурологічного підходів.

У підручниках дотримано системність щодо компетентісно орієнтованих навчальних завдань для роботи учнів/учениць із текстом художнього твору, змістовності та доступності біографічних матеріалів про письменників/письменниць відповідно до особливостей вікового сприймання, наявності необхідного літературознавчого та мистецького матеріалу для глибокого осмислення ідейно-художньої цінності творів.

Дидактико-методичний потенціал підручників забезпечує можливість формування предметної читацької компетентності як інтегрованого результату навчальних досягнень учнів-читачів, пов'язаних із читацькою діяльністю: здатність до осмисленого здобуття предметних знань і вмінь, передбачених конкретною програмовою навчальною темою та шкільним курсом літератури загалом; система ціннісно-світоглядних та естетичних орієнтацій, сформованих на матеріалі високохудожніх творів; здатність учнів до цільового застосування предметних знань, умінь і способів діяльності в нових навчальних і життєвих ситуаціях. Структурними компонентами предметної читацької компетентності як дидактичної категорії є культурний, літературознавчий, інтерпретаційний, аксіологічний, творчо-мовленнєвий, що диференційовані в програмових рубриках означеної чинної модельної навчальної програми та змістовому наповненні підручників.

Формуванню предметної читацької компетентності учнів/учениць сприяють художні тексти, навчальний матеріал і методичний апарат підручників. Тобто, у змістовому та методичному аспектах сутнісні ознаки предметної компетентності для п'ятикласників/шестикласників конкретизуються як початкове розуміння специфіки літератури як мистецтва, розвиток стійкого інтересу до читання творів української літератури, удосконалення навичок виразного читання, знання змісту художніх творів, обов'язкових для текстуального вивчення, та початкових відомостей про життя і творчість українських письменників/письменниць, набуття елементарних умінь аналізу художніх творів, засвоєння основних понять із теорії літератури, розвиток усного й писемного мовлення учнів/учениць.

Зміст і структуру підручників розроблено з урахуванням читацькоцентричного і текстоцентричного принципів.

Читацькоцентричний принцип у підручниках реалізовано зокрема в рубриці «Читацький путівник», із якої розпочинається вивчення кожного нового програмового розділу. Призначення рубрики – доступно означити читацькі орієнтири для опрацювання художніх текстів.

¹ Яценко Т.О., Пахаренко В.І., Слижук О.А. Українська література: підруч. для 5 кл. закл. заг. серед. освіти. Київ: ВД «Освіта», 2022. 256 с.

² Яценко Т.О., Пахаренко В.І., Слижук О.А. Українська література: підруч. для 6 кл. закл. заг. серед. освіти. Київ: ВД «Освіта», 2023. 256 с.

Розвитку предметної читацької компетентності та реалізації читацькоцентричного принципу сприяє рубрика «Ти вже знаєш», змістове наповнення якої орієнтоване на актуалізацію здобутих предметних знань і вмінь, що є підґрунтям для набуття учнями/ученицями нового читацького досвіду і поглиблення вмінь аналізу художніх творів.

На відміну від усталених підходів у структурі підручників передбачено художній текст як першоелемент. Тобто, текстоцентричний принцип визначає таку організацію читацької діяльності учнів/учениць, що дає їм змогу самостійно сформулювати первинне читацьке враження про художній твір, а потім ознайомитися з біографічними відомостями про його автора/авторку чи іншим навчальним матеріалом. Такий підхід забезпечує формування предметної читацької компетентності учнів/учениць, а саме: глибоко осягнути ідейно-художній зміст виучуваних творів, виявити конкретно-історичне та загальнолюдське значення створеного письменником/письменницею, сприяє формуванню морально-етичних цінностей, розвитку пізнавальних інтересів та естетичного смаку школярів/школярок.

Розуміючи важливість цілісного сприймання художнього твору, у підручниках враховано результати досліджень психологів і спостереження вчителів-словесників щодо притаманного сучасним учням/ученицям кліпового мислення, що характерне для дітей цифрового суспільства. З огляду на це, на полях художніх текстів у підручниках свідомо розміщено рубрику «Поміркуй!», що вміщує компетентнісно орієнтовані запитання і завдання (репродуктивні, частково-пошукові) на розуміння прочитаних епізодів і твору в цілому. Зокрема зосереджується увага на важливих подіях, учинках героїв/героїнь, зовнішності та характеру персонажів, описах природи, інтер'єру, використанні художніх засобів та їх значенні, що є важливим для глибокого осмислення твору. Учні/учениці, які зосереджені на перебігу подій у художньому творі, можуть у процесі його читання не акцентувати увагу на запитаннях і завданнях цієї рубрики, а повернутися до роботи над текстом після цілісного прочитання твору.

Навчальний матеріал рубрики «Літературознавчий клуб» сприяє формуванню в учнів/учениць уявлення про автора/авторку літературного твору як людину, митця, громадянина. Достовірність фактів, освітньо-виховна значущість біографічного матеріалу, відповідність віковим особливостям сприймання і пізнавальним можливостям учнів/учениць молодшого підліткового віку визначають сутність цієї рубрики літературознавчого характеру.

Рубрика «Літературознавчий словничок», що пропонується в межах інформації про письменника/письменницю, орієнтує на літературознавчий компонент предметної читацької компетентності. Для її послідовного формування у доступному для розуміння учнями/ученицями 5 і 6 класів викладі подано тлумачення понять теорії літератури.

Для розвитку в учнів/учениць умінь дослідницької діяльності як сутнісної ознаки предметної читацької компетентності в підручниках передбачено рубрику «Читай і досліджуй!», де запропоновано компетентнісно орієнтовані завдання, творчі індивідуальні та групові проєкти. Їх виконання організовується за вибором, із обов'язковим врахуванням рівня сформованості читацької компетентності учнів/учениць.

Підручники мають вагомий дидактичний потенціал для формування ключових компетентностей учнів/учениць. Конкретизуємо прикладами.

Невичерпний потенціал для формування ключової компетентності «Вільне володіння державною мовою» мають перш за все самі високохудожні тексти, рекомендовані для текстуального вивчення. Окрім того у підручниках зокрема передбачено рубрику «Мовна скарбничка», змістове наповнення якої спрямоване на розвиток компетентних учнів-мовців, їхнього вміння усно і письмово висловлювати свої думки й почуття, чітко та аргументовано пояснювати факти.

Наприклад, у підручнику 5 класу запропоновано такі завдання: «Пригадай, що таке пряме та переносне значення слова. Зверни увагу, що слова в прислів'ях і приказках вживаються як у прямому, так і у переносному значеннях. Наведи приклади використання слів у творах малих жанрів

фольклору в різних значеннях»; «Подумай над походженням слова «казка». Поясни, як воно утворилося», «Пригадай, що таке прикметник. Яке значення мають прикметники в мові? Знайди у тексті казки «Лелія» прикметники, за допомогою яких Леся Українка передає красу квітів. Продовж синонімічний ряд прикметників, якими можна схарактеризувати Лелію: біла, запашна, красива...».

У процесі текстуального опрацювання праукраїнських міфів у 6 класі для їх осмисленого розуміння та збагачення словникового запасу важливо пояснити учням/ученицям значення архаїзмів (покуть, коровай, лик, клуня, трапеза). Вивчаючи у 6 класі українські народні пісні, учні/учениці повинні пригадати визначення пестливих слів і пояснити їх значення у текстах веснянок. У процесі вивчення поезії М. Ткача «Моя Україна» акцентуємо увагу шестикласників/шестикласниць на понятті «звертання» та пропонуємо пояснити їх сутність, знаки пунктуації у тексті вірша.

Формування ключової компетентності «Здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами» ґрунтується на вмінні здійснювати комунікацію на основі знання лексики, граматики і норм мови, а також зокрема й умінні особистості порозумітись у міжкультурному середовищі. Так, у «Мовній скарбничці» до навчальної теми в 5 класі, присвяченої вивченню оповідання М. Морозенко «Вірність Хатіко», запропоновано завдання: «Із тексту оповідання ти дізнався/дізналася, що слово «хаті» в перекладі з японської мови означає «восьмий». Це ім'я стало символом вірності й відданості своєму другові. Цікаво, що в українській мові є понад 50 слів, запозичених з японської, як-от: суші, дзюдо, карате, васабі, оригамі та інші. Звернись до словника іншомовних слів і довідайся, які ще слова мають японське походження». Окрім того, виконання такого завдання частково-пошукового характеру сприятиме формуванню в п'ятикласників/п'ятикласниць уміння здобувати і опрацьовувати інформацію з різних джерел, критично осмислювати її та використовувати в комунікації для обстоювання власних поглядів.

Формуванню ключової математичної компетентності, що визначається як здатність застосовувати математичні знання та методи для розв'язання широкого спектра проблем у повсякденному житті, сприяє навчальний матеріал підручників. Зокрема, зосереджено увагу на важливості формування в учнів/учениць уміння трансформувати словесну інформацію в графічну, розуміти схематичні зображення та відтворювати їх у текстові повідомлення. Наприклад, продуктивному засвоєнню навчальної теми в 6 класі про українські календарно-обрядові пісні сприяють схеми про основні ознаки фольклору та річне коло основних обрядів і календарно-обрядових пісень.

В основі ключової компетентності в галузі природничих наук, техніки і технологій – формування наукового світогляду учнів. Дослідницьке завдання із рубрики «Читай і досліджуй!», рекомендоване учням/ученицям 5 класу в процесі вивчення історичного оповідання С. Плачинди «Богатирська застава», сприятиме набуттю учнями/ученицями досвіду дослідження природи та формулювання доказових висновків на основі здобутої інформації: «Одне із застарілих слів, що зустрілося тобі в цьому оповіданні – десниця. Про його значення йшлося в рубриці «Мовна скарбничка». Проведи невеличке дослідження: зіскануй QR-код і довідайся, чому назва однієї з найбільших і найпрекрасніших річок України – Десна, співзвучна зі словом десниця».

Науково-фантастичні твори сучасних письменників Володимира Арєнєва «Сапієнси», Неди Неждани «Зоряна мандрівка», що вивчаються у 6 класі, посилюють дидактичні можливості для розвитку цієї ключової компетентності. Наприклад, у рубриці «Читай і досліджуй!» до повісті «Сапієнси» запропоновано пізнавальне завдання «Марсіанські хроніки школи мореплавства», алгоритм виконання якого чітко подано в підручнику. Завдання рубрики «Читацьке дозвілля» рекомендує учням/ученицям перегляд науково-пізнавального відео за вказаним у підручнику QR-кодом, що дозволить почути звуки космосу та використати їх для супроводу виразного читання фрагментів художнього твору.

Інноваційність є важливою особистісною якістю сучасної людини, яка може адаптуватися у динамічно змінному світі. В основі інноваційності як ключової компетентності – здатність особистості реагувати на зміни та долати труднощі. Так, вивчаючи в 5 класі народну казку «Яйце-райце», учням/

ученицям варто подумати над таким питанням: «Завдяки чому головним героям та героїням казки вдалося подолати перешкоди на своєму шляху?». А в процесі опрацювання повісті В. Нестайка «Чарівні окуляри» передбачено формування вміння мотивувати себе та розвивати стійкість і впевненість, щоб навчатися досягати успіхів: «Згадай пригоди, що траплялися з тобою у школі. Як друзі/подруги тобі допомагають? Чи маєте ви якісь корисні заняття після уроків?».

Вихованню у школярів/школярок любові до природи, розуміння необхідності охороняти її сприяють художні твори, текстуальне опрацювання яких орієнтує на формування ключової екологічної компетентності. Так, тема екології знайшла художнє відображення в казці О. Іваненко «Цвітарінь» із тематичного розділу для 5 класу «Рідна природа». Глибокому осмисленню цього твору допомагають такі компетентнісно орієнтовані запитання і завдання рубрики «Поміркуй!»: «За допомогою яких художніх засобів О. Іваненко описує, як прокльовуються пташенятка? Які почуття виникають у тебе під час прочитання цього епізоду казки? Чи доводилося тобі бачити пташенят у гніздечку? Намалюй їх або опиши за допомогою слів. Напевно, ти знаєш, що пташенят ніколи не можна торкати, навіть наближатися до їхнього гнізда. Поясни, чому?».

Дослідницькі завдання рубрики «Читай і досліджуй!», рекомендовані зокрема в процесі вивчення в 5 класі казки М. Вінграновський «Гусенятко», також сприяють вихованню турботливого ставлення до тварин: «Тема гармонійного співіснування природи й людини є надзвичайно актуальною. Задля власного внеску в збереження довкілля пропонуємо тобі виготовити рекламний плакат або ж створити відеоролик про важливість охорони природних ресурсів Землі, її тваринного і рослинного світу. Презентуй свої напрацювання однокласникам/однокласницям – розмісти його на спеціальному стенді в своїй школі або ж у будинку, в якому ти мешкаєш. Допоможи птахам! Ти можеш виготовити для них шпаківні або ж годівнички та кожного дня насипати туди зерно чи крихти хліба». Аналогічні завдання для формування екологічної компетентності передбачено й під час ознайомлення з оповіданням М. Морозенко «Вірність Хатіко»: «Створи фотоколаж «Друзі, які завжди поруч». Для цього сфотографуй тваринок, які живуть у твоєму дворі, та напиши історію про одну із них. Презентуй свою роботу в класі. Можливо, хтось із твого класу захоче стати власником безпритульної тваринки».

Так, у процесі вивчення в 6 класі байки М. Годованця «Голуб і Лелека» у рубриці «Читай і досліджуй!» запропоновано завдання пошукового характеру: «Дізнайся, які перелітні птахи проводять літо у твоїй місцевості. Пригадай, що ти знаєш про це з уроків курсу «Пізнаємо природу» або «Довкілля». Відшукай додаткову інформацію в бібліотеці або в рекомендованих учителем/учителькою інтернет-джерелах. Результати дослідження презентуй на уроці».

Сутність ключової інформаційно-комунікаційної компетентності – це сформовані вміння впевнено й відповідально використовувати цифрові технології в навчанні та життєвих ситуаціях.

У процесі опрацювання в 5 класі навчальних тем залучено різноманітні цифрові додатки. Вони дають змогу учням/ученицям отримати допоміжну інформацію задля глибокого засвоєння програмового матеріалу через сканування QR-кодів, застосування цифрових сервісів Word It Out, Write Comics. Наприклад, для переконливішої мотивації учнів/учениць ознайомитись із казкою Лесі Українки «Лелія» запропоновано пропедевтичне завдання: «У казці, з якою ти зараз ознайомишся, діють незвичайні персонажі. Хто вони? Здогадайся, прочитавши заголовок твору. Свої передбачення оформи у вигляді «хмари слів»: намалюй або ж скористайся цифровим сервісом Word It Out тощо». Під час вивчення в 5 класі мариністичної поезії А. Качана у рубриці «Читай і досліджуй!» запропоновано: «Зіскануй QR-код і ти зможеш віртуально зустрітись з письменником А. Качаном. Чим запам'ятались тобі ці зустрічі?».

У підручнику 6 класу для глибокого засвоєння програмового матеріалу передбачено застосування цифрових сервісів. Наприклад, у процесі вивчення повісті Лесі Ворониної «Таємне товариство боягузів, або Засіб від переляку № 9» вказано на можливості цифрового ресурсу «Mind Map» і рекомендовано за його допомогою укласти карту пригод головного героя твору.

Сканування означених QR-кодів для доступу до необхідної навчальної інформації як один із прийомів формування ключової інформаційно-комунікаційної компетентності передбачено в методичному апараті та рубриках підручників. Так, вивчаючи поезію Лесі Українки в 6 класі, рекомендуємо учням/ученицям через сканування QR-коду здійснити віртуальну екскурсію до музею письменниці в Ялті. Для виконання завдання рубрики «Читай і досліджуй!» на уроці вивчення вірша Т. Шевченка «І досі сниться...» шестикласникам/шестикласницям запропоновано скористатися матеріалами інтернет-джерел, рекомендованими вчителем/вчителькою, та добрати пейзажі українських художників, якими можна проілюструвати декламування цієї поезії.

Матеріалом рубрика «Читацьке дозвілля» учні/учениці зможуть скористатися за допомогою QR-коду та перейти на цифровий додаток до підручника, де розміщено екранізації літературних творів, мультфільми до вивчених художніх творів, запропоновано відвідування музеїв, прослуховування музики тощо.

Формування здатності знаходити можливості для навчання і саморозвитку – ознака ключової компетентності «навчання впродовж життя», розвиток якої передбачено під час виконання дослідницьких завдань. Так, у процесі вивчення в 5 класі розділу, присвяченого народним і літературним казкам, важливо актуалізувати знання учнів/учениць про цей жанр і запропонувати їм поділитися інформацією з однокласниками/однокласницями: «Які народні казки відомі тобі з початкової школи? Яка з них стала твоєю улюбленою? Чому? Коротко розкажи її своїм друзям»; «Які звичаї та традиції українців знайшли відображення в народній казці «Яйце-райце»?»; «Чи відомо тобі, хто такий «премудрий Соломон»? Якщо так, то розкажи своїм однокласникам/однокласницям, якщо ні – довідайся у вчителя/вчительки. Подумай, чому І. Франко називає Лиса Микиту іменем древнього царя, постать якого стала уособленням мудрості».

У 6 класі у рубриці «Читай і досліджуй!» до казки Б. Матіяш «Єва і білосніжна квітка лілії» подано тлумачення імені «Лілія» і запропоновано підготувати інформацію про значення власного імені.

Виховання в учнів/учениць любові до України, рідного краю, пошанування української мови, поваги до національних традицій і символів українського народу, історичних образів українців – борців за національну незалежність – особистісні якості, що в основі визначень ключових громадянської та соціальної компетентностей. Патріотичне спрямування має рубрика «Читацький путівник» у підручнику 5 класу до розділу «Україна і я», де в зверненні до учнів/учениць зазначається: «Для кожної людини в світі рідний край – наймиліший. А за що ти любиш рідну вулицю, своє село чи місто, Україну? Напевно, немає жодного письменника або письменниці, які б не змалювали у своїх творах Батьківщину, її людей, природу, які б не захоплювалися нею, не турбувалися про неї. Адже рідна земля дорога серцю – як рідна мати. У цьому розділі ти більше довідаєшся про життя і творчість найвидатнішого українця – Тараса Шевченка. Прочитаєш поезію Богдана Лепкого та ознайомишся з творами сучасної поезії, у яких оспівано український край. Ти почнеш відкривати для себе найголовніші секрети поетичного мистецтва».

Формуванню цих ключових компетентностей п'ятикласників/п'ятикласниць також сприяє вивчення оповідання З. Мензатюк «Мій тато став зіркою», трагічний і зворушливий сюжет якого не може залишити учнів/учениць байдужими. Так, навчальний матеріал рубрики «Мовна скарбничка» спонукає школярів до роздумів про гідність як важливу рису характеру людини: «В оповіданні «Мій тато став зіркою» йдеться про історичні події, які називають Революцією гідності. А що таке гідність? Це повага людини до себе та інших. Ця людська якість зумовлена тим, що кожна особистість самоцінна й неповторна». А рубрика «Поміркуй!» пропонує виконання завдання із залученням суб'єктивного досвіду: «Гідність виявляється щоденно у маленьких і великих учинках. Яких саме? На підтвердження цієї думки наведи приклади з відомих тобі літературних творів та з власного життєвого досвіду».

У 6 класі ефективному формуванню ключових громадянської та соціальної компетентностей сприяють художні твори програмових тематичних розділів «Міфи прадавньої України», «Народні

пісні. Календарно-обрядові пісні», «Ліричні послання Україні», а також навчальний матеріал і методичний апарат до них. Наприклад, вивчення Державного Гімну України супроводжується цікавою та водночас доступною для сприйняття шестикласниками розповіддю про його автора П. Чубинського як патріота та громадянина, про історію створення та утвердження Державного Гімну, його значущість у сьогоднішні.

Прикладом формування ключової громадянської компетентності є робота на уроці, присвяченому вивченню в 6 класі патріотичної лірики Д. Кременя. У рубриці «Читай і досліджуй!» пропонується підготувати добірку творів такої тематики, висловити свої враження про патріотичні твори, виразно процитувати та продекламувати їх у класі.

У рубриці «Мовна скарбничка» щодо вивчення творчості Остапа Вишні акцентується на вихованні пошанування до української мови як однієї із особистісних якостей громадянської компетентності: «Заборони української мови як однієї з ознак самостійності нації, тривали від 1627 року. Тоді за наказом російського царя спалювали церковні книги, надруковані в Україні. Продовжувався лінгвоцид і в XIX ст., як то описано в оповіданні Остапа Вишні. А під час російської агресії на Україну, що розпочалася 24 лютого 2022 року, на тимчасово окупованих територіях загарбники також знищували українські книжки».

Підручники мають виразну культурологічну спрямованість. Тематична і жанрова спорідненість літературного твору та творів інших видів мистецтва дозволяє показати широту аналізу та інтерпретації художнього твору, сприяє формуванню ключової культурної компетентності учнів/учениць.

Пізнавальна і доступна навчальна інформація про українські культурні надбання (репродукції картин, фото скульптури, архітектурних пам'яток, коротка характеристика художніх полотен і музичних творів тощо), що представлена в рубриці «У колі мистецтв», допомагає формуванню читацьких умінь проводити мистецькі паралелі в процесі роботи над художнім текстом.

Під час ознайомлення зі вступною навчальною темою у 5 класі про значущість читання і книжок у житті людини акцентується на важливості різних видів мистецтва. Зокрема зазначається, що «серед них – музика, живопис, скульптура, архітектура, театр, кіно та інші. Та головне, що об'єднує справжні твори мистецтва різних видів, – це їхня мистецька цінність, пізнавальне, виховне, естетичне значення, яке вони мають для людей».

Формуванню в учнів/учениць здатності розуміти і цінувати творчі способи вираження та передачі ідей у багатоманітних культурах через різні види мистецтва, що є в основі культурної компетентності, сприяють завдання репродуктивного та пошукового характеру. Як-от у процесі вивчення в 5 класі казки Лесі Українки «Лелія»: «Розглянь картину К. Білокур «Квіти за тином». Поділися своїми враженнями про цей твір зі своїми однокласниками/однокласницями. Знайди в тексті казки «Лелія» опис грядочки з квітками Мар'яни. Чи нагадує тобі опис цих квітів зображення на картині художниці? Чим саме? Зверни увагу на виразність білого кольору в тексті казки та на полотні».

Про синтез мистецтв йдеться в навчальному матеріалі підручника до літературної казки «Чотири сестри» В. Шевчука, що вивчається в 5 класі: «Мотив зміни пір року є традиційним у різних видах мистецтва. Ти вже переконалась/переконався у цьому, читаючи літературну казку Валерія Шевчука, слухаючи музику Антоніо Вівальді, переглядаючи ілюстрації Ольги Рубіної та картину «Пробудження» Ольги Ковтун».

У 6 класі під час вивчення поезії І. Жиленко для візуалізації віршів новорічно-різдвяної тематики рекомендовано розгляд картин відомого українського художника М. Глуценка.

Синтез мистецтв реалізовано в навчальному матеріалі до вивчення в 6 класі оповідання М. Коцюбинського «Ялинка». У рубриці «У колі мистецтв» йдеться про відтворення теми Різдва та його традицій у творчості багатьох митців. Акцентується увага учнів/учениць на роботах українських художників, зокрема митця XIX ст. К. Трутовського «Колядки в Україні» та сучасного художника А. Ліпатова «Різдво». Мистецькі паралелі проведено з українським музичним мистецтвом – першою українською оперою-колядкою «Різдвяна ніч», створеною композито-

ром кінця XIX – початку XX ст. М. Лисенком. Завдання з урахуванням міжмистецької взаємодії передбачено для осмислення вивченого культурологічного матеріалу: «Різдвяна картина якого з художників справила на тебе найбільше враження? Поясни чому. Визначись зі своїм сусідом по парті, який музичний фрагмент хто з вас послухає: уривок опери М. Лисенка «Різдвяна ніч», фрагмент музичного фільму «Різдвяна історія з Тіною Кароль». Для цього зіскануй QR-код. Поділіться своїми враженнями. Подумайте, чому тема різдвяних свят така популярна і в літературі, і в живописі, і в музиці різних часів».

Розвитку ініціативності як сутнісної ознаки ключової компетентності «підприємливість та фінансова грамотність» допомагатиме методично продуманий навчальний матеріал і запитання на розвиток критичного мислення. Такі завдання сприяють виробленню в учнів/учениць уміння розв'язувати проблеми, спроможності використовувати можливості та реалізовувати ідеї, створювати цінності для інших у будь-якій сфері життєдіяльності. Наприклад, у процесі вивчення в 5 класі оповідання О. Сайко «Гаманець» учням/ученицям запропоновано цікаво та корисно провести читачке дозвілля: «Мабуть, у твоїй школі проходять різні благодійні акції. Кошти, що збирають на таких заходах, зазвичай перераховують тим, хто надзвичайно цього потребує. Завчасно підготуйся до такої чергової акції – змайструй якийсь виріб чи приготуй тістечка, печиво, щоб продати на шкільному ярмарку та передати кошти на благодійність. Ти відчуєш справжнє щастя, коли зрозумієш, що зробив/зробила невеличкий внесок у добру справу».

Розвитку ініціативності допомагатиме інтерактивне завдання рубрики «Читачке дозвілля» у процесі вивчення в 5 класі поезії П. Тичини: «Виразно прочитай вірш із однокласниками/однокласницями. Попрацюйте у групах. Хай перша група читає текст, а друга – повторює третій рядок кожної строфи, а всі разом дзвінко підхоплюйте останні два слова строфи. Так у вас і з'явиться хор класних дзвіночків!».

Під час під час вивчення байок Г. Сковороди в 6 класі також передбачено розвиток цієї ключової компетентності. Так, у рубриці «Читачке дозвілля» запропоновано учням/ученицям долучитися до збору макулатури, щоб виручені від того кошти перерахувати на рахунок із відновлення знищеного російськими окупантами Національного літературно-меморіального музею Г. Сковороди».

Отже, підручники української літератури для 5 і 6 класів, як у змістовому, так і в методичному аспектах орієнтовані на реалізацію компетентнісного підходу, концепти якого задекларовано в новому Державному стандарті базової середньої освіти.

2.4 ФОРМУВАЛЬНЕ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ/УЧЕНИЦЬ

5–6 КЛАСІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ НАВЧАННЯ

УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Одним із інструментів підвищення якості шкільної літературної освіти є формувальне оцінювання навчальних досягнень учнів/учениць. Такий вид оцінювання дозволяє прослідкувати процес досягнення учнем/ученицею навчальних цілей і надає можливість своєчасно його корегувати.

Технологія формувального оцінювання навчальних досягнень учнів/учениць закладена в навчальні посібники «Зошит моїх досягнень Українська література. 5 клас»¹ (автори: Т.О. Яценко, Г.М. Івашина; видавництво «Освіта») і «Українська література. 6 клас. Зошит моїх досягнень»² (ав-

¹ Яценко Т.О., Івашина Г.М. Зошит моїх досягнень. Українська література. 5 клас. Київ: ВД «Освіта», 2022. 64 с.

² Яценко Т.О., Івашина Г.М., Тригуб І.А. Українська література. 6 клас. Зошит моїх досягнень. Київ: Грамота, 2023. 64 с.